

SZIRMAI KÁROLY „ÍRÓSZOBÁJA”*

HERCEG JÁNOS

„Ez a szoba, tillárom, haj, se nem csapszék, se nem bolt”, kendergyári lakás volt, s Szirmai Károly lakott benne harminc évig, időközben némi nagyobb átrendezéssel, miután osztályvezető lett a cukorgyári adminisztrációban. Csakhogy Szirmai Károly szobája korántsem volt olyan derűs, mint az idézett Arany Jánosé, ami részben a kietlen környékkel, a lakótelepi magánnyal, még inkább az író lelki-hangulati tulajdonságaival magyarázható.

Pedig ha messzebbre nézett volna ki az ablakon, a cukorgyári hulladékra leső, örökké népes károgó varjúcsapaton túl a barátságosan döcögő kis vonatot is láthatta volna a zombor–becsei vonalon, ahogy utasai ugyancsak kinéztek, s kicsit oldalra húzódva feltűnt volna előtte a Fruška gora, ahogy sötéten és erdősen, szép időben napsütötten vonul a szerémségi tájban. A lakótelep mögött az őszi kampány idején éjjel-nappal hallható volt a kis vontatóhajó pöfögése a csaknem elmerülésig cukorrépával megrakott uszályokkal, úgyhogy a kormányos fel se szólt, mint nyáron, ha kinn horgászott: „Most jó járása van a hálnak, ugye, doktor úr!”

Csakhogy Szirmai Károlyban mindez nem tudta elnémítani látomásainak kísértetjárását, hogy tartósan elúzta volna drámai hangulatát, olykor kényszerképzetektől se szabadulva. Az ő művészetének alapvető vonásait a clair-obscur szinte állandó jelenvalósága határozta meg. És az emlékező líra, amely legszebb novelláinak árnyhatásaiból épült. A környezetrajz komorsága is leginkább az emlékeiben oldódott fel. Másutt, realisabb helyzetekben szigorúan rideg maradt, minden meghittebb hangulatot nélkülözve.

Maga a lakótelep is meglehetősen sivár volt. A kis típusházakban többnyire egyszerű munkásemberek laktak, akikkel az írónak nem lehettek közelebbi kapcsolatai, s zárkózott természeténél fogva a gyárban sem volt

* Elhangzott Szirmai Károly temerini emlékszobájának avatóján 1990. június 15-én

képes bensőségebbé tenni az érintkezést. Barátai nem voltak, a hosszú és néptelen utat otthonról a gyárig és vissza a salakkal felszórt járdán is egyedül tette meg, legfölbjebb itt-ott odaszólva, ha mégis feltűnt volna valaki, mintegy viszonzozva annak kedves figyelmét.

A magány nem a legjobb barát, s ő harminc évig élt feleségével és lassan felnövő egyetlen fiával azon a telepen. Kimondott írószobát, rendszeres munkahelyet meg sem engedett a hálószoba, ebédlő, gyerekszoba puritán polgári jellege. Ott ült le írni, ahol éppen felforrósodott benne a téma, s nem halogathatta tovább. Néha a gyári levéltár valamelyik poros zugában, máskor akár a konyhaasztal sarkán, ha felesége már befejezte a munkát. Egyszer úgy látogattam meg váratlanul és a legnagyobb csendben, hogy éppen otfeledkezett a konyhában, és kihallatszott a dúdolgatása. „Várj egy kicsit, mondta Böske, most éppen ír.” – „De hiszen énekel!” – mondtam nem kis csodálkozással, mert tisztán hallani lehetett: Őszi harmat után, nagy hegyeknek ormán fújdogál a hideg szél, fújdogál a hideg szél... „Szokott néha dúdolgatni magában. Mielőtt írni kezd, vagy amikor befejezte, és jónak találta az írást. Mint aki örül, hogy megszabadult tőle.”

Ültünk az ebédlőben, sűrű füstfelhőben, mert ilyenkor Szirmainé is egymás után gyújtott rá, s hallgattunk.

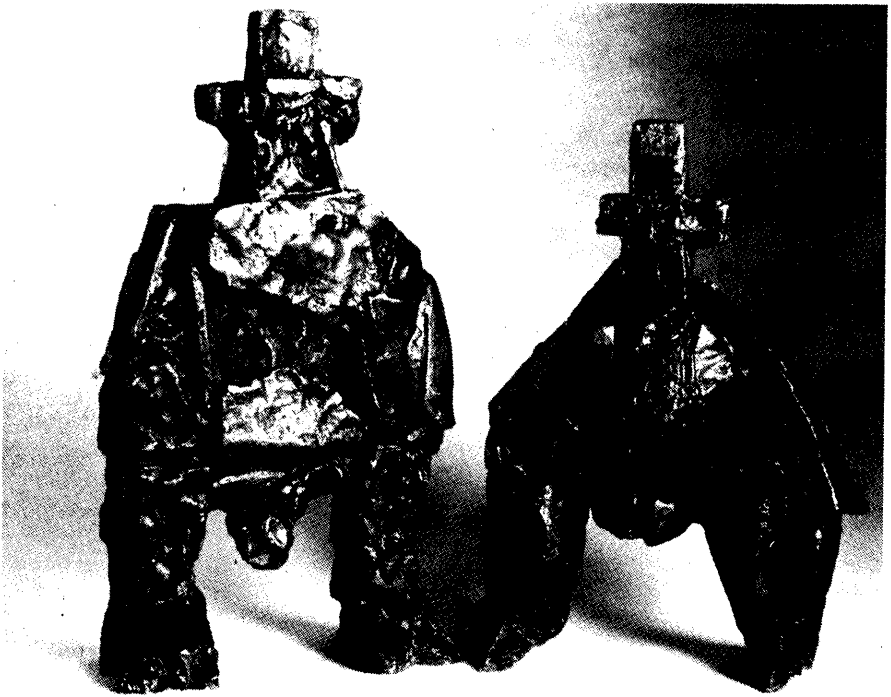
A barna ebédlőt néhány festmény tette lakályosabbá, közülük is kivált Nagy István két nosztalgikus hangulatban megrajzolt pasztellje a Gyilkostó környékéről, illetve a szálkás vonásokkal meghúzott hegyoldal, vonuló nyájjal az oldalában. S ezeket a háború után kénytelen volt eladni.

„Mi üres kézzel jöttünk Budapestről – mondta egyszer Böske, nem is panaszosan, inkább önelégült büszkeséggel, hogy erre a szerény polgári életformára sikerült berendezkedniük. – Amit itt látsz, mind azóta vettük. Én egy másik, egy fekete ebédlőt választottam, de Karcsi ragaszkodott ehhez a barnához, azt mondta, maga az élet éppen elég fekete.”

Szegény Szirmaira jellemző, szomorúan ironikus ellentmondás, hogy milyen szépnek és vonzónak találta ezt az egész lakótelepi vigasztalan világot, amikor egy évig érő gabonatarozót építettek az ablakával szemben. Hogy megszépítette az emlékezet, amikor a városba kellett költöznie egy soklakásos toronyházba. Sokáig nem találta a helyét, mintha egy más, idegen égitestre került volna! Mesélték, hogy minduntalan eltűnt, képes volt a legnagyobb hősesben kibotorkálni nyolcvanévesen a lakótelephez, és sírva fakadt, ha valahonnan megszólították: „Jaj, doktor úr, hol jár ebben az istenlen időben?”

És ebben a csodálatos metamorfózisban semmi sem változott a lakótelepen. A varjak feketén és sűrű szárnycsapással szálltak, a kis vonatból éppen kinéztek s mintha barátságosan integettek volna az utasok, s itt volt szívzaggató magányában az „írószoba”, ha annak lehetett nevezni,

csak más lakott benne, úgyhogy vissza kellett menni a városba, ahonnan már Böskét is elvitték a halottak világába, s ő maga sóvárogva várta, hogy utánamenjen.

SAVA HALUGIN: Pár, bronz, 1989